

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:
Cím: *Budapest száz év előtti borzalmas álma: a márciusi árvíz*
Forrás: *Budapesti Hírlap*

Nbr.
(Hely)

1938 III. 8
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

Tárgy *614.81*

Hely

Idő *"1838"*

Személy

Budapest száz év előtti borzalmas álma: a márciusi árvíz

VÍZMAGASSÁG

1838 március

Vad, irgalmatlan, szeszélyes télel fordult 1837-ből 38-ba az idő. Csikorgó, nagy hidegek jártak szerte az országban; vas tag dunyhával takart le mindent, a hó Február végén aztán mintegy varázsütésre felengedett a fagy, meleg tavaszi napokat hozott jégtörő Mátyás.

Bőjtelő hó 28-án a következőket olvashatjuk a *Hazai s Külföldi Tudósításokban*:

— A februáriusi zordon s a télen legzordonabb hidege után végre Mátyás olvasztani kezdte a kemény jég s hóleplet; azóta a csendes esőzések jóformán leapaszták a hótömegeket, ma pedig, 27-ikén első tavasz-fényű derült napunk volt.

Javában állt a farsang. Pesten és Budán örömmel köszöntötték a hirtelen beköszöntött, szép időt s nem sejtette senki, hogy ez az apró híradás milyen borzalmas végzet előhírnöke.

Az óriási hótömeg egyszerre felolvadt s a hólétől megáradt gyors hegyipatakok a Dunába rohantak. A Duna ölnyi vas-tag jégpáncélja is megmozdult, feltöredezett s nehéz zökkenésekkel zajlásnak indult.

Pest-Buda népe vidáman farsangolt tovább.

Pedig már megérkeztek az első hírek: március 3-án Pozsonyból kelezett híradás szerint a Duna félelmetes iramban dagad, a zajló jég megnehezíti a víztömeg

lefolyását és annyira fenyegető az árvíz, hogy a külvárosok lakói elhagyják földszinti lakásaikat és az emeletekre költöznek. Csak 7-én szabadult meg Pozsony az áradás veszélyétől.

A visegrádi éles kanyarban megtorlódik a jég, elállja a hullámok útját, Párkány, Vác, Visegrád egyes részei víz alá kerülnek.

Most már Pest alá is eljutott az áradás.

Bőjtmáshó 7-én:

— Dunánk folyvásti áradása nem kevésbé aggodtatja a két testvér város lakosait, annyival is inkább, mivel Budának már némely utcáját elöntötte s Pestnek partmelléki részét is fenyegeti, ámbar a n. városi tanács előrevigyázó gondossága a part hosszában védgátat huzatott.

A Duna tehát már megtette első lépését a főváros felé. A Viziváros, Tabán, Rácváros több utcája víz alatt állt. Az itteni lakosok emeletre, vagy padlásra menekültek.

Készülődés József-napra

A n. városi tanács elővigyázatossága tényleg csodálatraméltó! Valóban huzatott a pesti partokon egy kétlábnyi töltést — homokból és — trágyából!

A jó pestiek pedig csak mulattak tovább, nagyban készülődtek a József-napra. Legfeljebb a kíváncsiság vitte őket a partra. A veszélyből azonban nem is akartak látni semmit, mert ha már megfizették a drága adót, hát gondoskodjon róluk a hatóság!

Az első ijedtség 13-án csapott rájuk, amikor a jég többszöri zökkenés után a csepeli elágazásokban megakadt és végleg összeállt. A víz most már óráról órára emelkedett, hamarosan meghaladta az 1775-ös áradás magasságát is és a folyam két partja közt félelmesen felduzzadva nézett velük farkasszemet.

Már ki is kezdi a váci és malomgáti töltéseket, úgvhogy többszáz munkásnak kellett verejtékesen dolgozni megerősítésükön. A Vizivárosban már csak ladikon közlekedhettek, a házak egymásután dőltek össze: a rémült jajveszékeltést azonban még mindig érthetetlen nemtörődomséggel hallgatták a pesti oldalon.

Bár a hatóságok már látták, hogy végetesre fordult a dolog és a harangokat félreverték, a pesti polgárok ijedtsége még mindig nem volt komoly, nem akarták elhinni a veszélyt.

Március 13-án este tíz óraker aztán megtörtént a szerencsétlenség. A váci gát felső részét átvágta az áradás és a víz féktelen erővel a városra rontott. Azután a soroksári gát is átszakadt. Egyszerre több oldalról rohant a jéghideg, szennyes ár az utcákra.

Őrjöng a Duna

Hiába húzták már félre a harangokat, hiába jajveszékelték, rohantak, menekültek, a katasztrófa bekövetkezett.

A töltéseken fáklafénynél kínos erőlködésel igyekeztek a gát emelésére rendelt munkások, hogy az Őrjöngő Dunát valami módon megállítsák, de a harcot nekik is fel kellett adniok: mindenki fejvesztetten menekült, védekezésre már gondolni sem lehetett többé.

A törtető víz hihetetlenül rövid idő ról-fokra emelkedett. A nemrég még mulatozó lakosságon borzalmas pánik vett erőt. *Nem lehetett itt szó megszervezett mentési munkáról, kiki a saját életét akarta csak megmenteni.* Az áradat betört a házakba, végigrohant a szűk sikátorokon, elemi erővel sodort magával mindent, ami útjába került; embert, állatot egyaránt. A városra néhez sötétség feküdt, csak itt-ott csillant meg egy-egy rőt fáklyaláng. Asszonyok, gyerekek sikoltoztak, fuldoklók küzködtek

hörögve a hullámokkal. *Holttesteket sodort a víz.* A város különböző pontjain nagy robajjal *recsege-ropogva dőltek össze a házak.* Háztetőkön, minden pillanatban leszakadással fenyegető erkélyeken tömegével csüngtek a szerencsétlenek. Örjögő, gyilkos harc keletkezett egy-egy használható csónakért, dereglyéért. Csak itt-ott maradt szárazon egy-egy apró terület s mindenki arrafelé igyekezett. Csak az új-piac, a József-piac egy része, az evangélikus templom környéke, a Károly-kaszárnya, a Franciskánusok piaca és a Ludoviceum körüli rész emelkedett ki a vízből. Ingben, csak egy pokrócot, vagy kendőt kapva magukra szorongtak itt dideregve az éjjeli álmukból felvert menekültek.

Rombadőlnek a házak

Sekar felhasználták a szörnyű alkalmat és dereglyén, fosztogatva portyáztak a vízzel elárasztott utcákon az elhagyott, rombadőlő házak között.

Az ár éjjel után kicsit apadt, de aztán

megint tovább nőtt s 14-én egész nap így maradt. Egy újabb utolsó emelkedéssel 15-iknek délutánjától 16-ának reggeléig kulminált az áradás és csak 17-én tért vissza medrébe a víz.

Közben egymásután dőltek romba az átázott, alámosott épületek. Összesen 2281 ház omlott össze a város különböző kerületeiben, megrongálódott 827 ház s csak 1146 maradt, úgy-ahogy épségben.

Az élet és vagyon borzalmas pusztulása négy napig tartott. *Csak a pánik első hullámainak lecsillapodása után lehetett mentésre gondolni.* Sokan, miután családjukat biztonságba helyezték, visszamentek csónakjaikkal az ársujtotta városrészekbe és életük kockázatásával mentették az összeomlott házak közt rekedt szerencsétleneket.

A romok közt rekényű jelenetek játszódtak le. Éhező, didergő, magukkal tehetetlen emberek kétségbeesetten kiabáltak segítségért, de az egyre késett, mert kevés volt a csónak. Az élelmiszerraktárak, üzletek víz alá kerültek s így már a második napon kitért az éhínség.

A mentést csak lassankint szervezték meg.

A fosztogatók ellen védekezésül statáriumot hirdettek: a nádor rögtönítélő hatalommal ruházta föl a városi hatóságokat.

Bátor lelkesedéssel és önfeláldozással vettek részt e mentési munkálatokban az arisztokrácia tagjai. Különösen Prónay Albert báróról, Desseoffy Aurél grófról, Wenckheim László báróról, Podmaniczky János báróról, Szapáry Ferenc és Sándor grófról, valamint Ráday Gedeon grófról kell megemlékeznünk.

Az árvízi hajós...

Es Wesselényi Miklós báróról, az Arvizi Hajósról...

Ő volt az első, aki csak épp hogy családját biztonságba helyezte, már is dereglyére szállt és a borzalmas szerencsétlenség első éjszakájától kezdve, lázas betegen, négy napon át szinte minden alvás, vagy pihenő nélkül a bajba jutottak segítségére sietett. Nyalkig gázolt a jeges, rohanó árba s dereglyéjét emberfeletti erőfeszítéssel hajszolva át a romokkal telt sikátorokon, ezer és ezer szerencsétlen embertársát mentette meg. Borzalmas élményeit a maga egyszerű, szerény módján naplóba jegyezte s ez a napló hívebb képet ad Pest-Euda legszörnyűbb napjairól, mint bármely történeti följegyzés.

Emlékét relif őrzi a Ferenciek templomának oldalfalán.

A főváros váratlan, rémes katasztrófája nemcsak az országban, hanem a külföldön is erős visszhangra talált. Feltámadt az emberi szívekben a jótékonyosság, messze vidékekről jött segítség a nyomorúságba jutottakhoz. *Az ország egész területén gyűjtés és adakozás indult meg a kárvalottak számára: pénzt, kenyeret, húst s mindenféle más eleséget küldtek, ki-ki a maga tehetsége szerint.*

Jó példával maga a király járt elől: 20.000 pengő-forintot küldött a saját magánpénztárából.

Társadalmi megmozdulás

Az egykori lapok alig győzték helyvel; hosszú hasábokon keresztül közölték a jószívű adakozók névsorát. *Óriási összegek gyűltek össze, az arisztokrácia és nemeség versenyezve jegyezték a nagyobb-nagyobb összegeket.*

A megmozdulás oly hatalmas méreteket öltött, hogy központi megszervezés vált szükségessé. Március 28-án a következőket olvashatjuk::

Minden adakozás kezelésére a Nádor Ó cs. k. Fensége legfőbb intézése alatt egy felelős választottságra lesz bízva, mely azokat Ó cs. k. Főher-

cegségétől Pesten kinevezett k. biztossal egyetértésben a legsikeresebb móddal az érintett célra fogja fordítani.

Március 25-én a felelős választmány meg is alakult. Elnöke Cziráky Antal gróf országbíró lett, tagjai között olvassuk Károlyi György gróf, Teleki József gróf koronaőr, Prónay Albert báró, Pest vármegye főispáni helytartó és Széchenyi István gróf nevét.

Nemcsak Magyarországon, hanem Ausztriában is akció indult. Tömegesen érkeztek ajándék- és segély-felajánlások az ausztriai örökös tartományokból, különösen Alsó-Ausztriából.

Bécsben *Metternich* herceg palotájában hangversenyt rendezett az árvízkárosultak javára; *egy beléptijegy ára 100 pengő-forint volt.*

Rothschild báró 13.000 pengő-forint ajándékot küldött s egyben 400.000 pengő-forint kölcsönt kínált fel 4 százalékos kamatra Pest városának.

A segélyezési akció eredménnyel járt. A négynapos halál-lázba esett város lassankint magához tért. Fokozott iramban indult meg a rombadőlt épületek kijavítása s ezzel együtt *az új épületek hosszú sorának felépítése.*

A végzetes árvíz emberéletben és anyagiakban szinte felbecsülhetetlen kárt jelentett, de megvolt a haszna is. *Uj Pest épült a régi helyén, az egykori tespedt Ofenből és Pestből megszületett — Budapest.*

Fővárosunk száz év előtti katasztrófájáról különben szintén érthetetlenül kevés konkrét emlék maradt ránk. Néhány apró márványtábla elszórva a város különböző pontjain; rajtuk nyíl, vagy pálcát tartó jobbkez, s német vagy magyar felirat, amely tanúsítja, hogy azon a helyen *milyen magas volt a víz.* Az egykorú lapok tudósításai is szűkszavúak, csak patetikus szavakkal és mondatokkal ecsetelik a szörnyűségeket, de adataikban igen sokszor *ellentmondanak egymással.* Az árvíz szörnyűségeiből legenda lett, száz év előtt megélt rossz álom.